

Miljösamverkan Skåne
Kontroll av animaliska
biprodukter
- Projektrapport 2021

MILJÖSAMVERKAN
SKÅNE

Godkänd december 2021

Sammanfattning

I många kommuner är kontrollen av animaliska biprodukter (ABP) inte en prioriterad fråga och syftet med projektet var att öka kunskapen om hantering av ABP för kommunernas inspektörer och de butiker som hanterar ABP. Projektgruppen har tagit fram ett material för kontrollen, och i en gemensam kampanj har kommunerna i Skåne utfört 56 kontroller, huvudsakligen i de stora detaljhandelskedjorna. Vid 84% av kontrollerna upptäcktes avvikelser inom områdena rutiner, förvaring, transport och handelsdokument. Förhoppningsvis kan projektet vara till hjälp för att kommunerna fortsättningsvis ska genomföra regelbundna kontroller av ABP. För att förbättra förutsättningarna är det dock fortfarande önskvärt med mer vägledning från Jordbruksverket beträffande riskklassning och debitering av den kontroll som ska utföras.

Inledning och syfte

I nästan alla butiker hanteras animaliska biprodukter, ABP. Den myndighet som har kontrollansvaret över en livsmedelsanläggning kontrollerar hur anläggningen hanterar ABP. När ett livsmedel som helt eller delvis består av animaliska beståndsdelar inte längre bedöms vara ett livsmedel av lagstiftningsmässiga eller kommersiella skäl är det en animalisk biprodukt och kan inte bli livsmedel igen. Om animaliska biprodukter blandas med icke animaliskt material ska hela materialet hanteras som en animalisk biprodukt. Det är viktigt att ABP hanteras på rätt sätt för att hindra spridningen av sjukdomar som till exempel afrikansk svinpest.

I många kommuner är ABP-kontrollen inte en prioriterad fråga och syftet med projektet var att öka kunskapen om hantering av ABP för kommunernas inspektörer och de butiker som hanterar ABP. Med det framtagna materialet ville arbetsgruppen att det skulle vara enkelt att utföra kontrollerna så att de blir av. En samlad kontroll i Skåne ger också en likvärdig kontroll. De miljöförvaltningar som tidigare har gjort kontroller eller kartläggning av ABP (till exempel lämnat information till butikerna och eventuellt hittat avvikelser) ska med hjälp av det här projektet komma vidare genom att tidigare avvikelser följs upp.

Genomförande

I projektarbetsgruppen ingick livsmedelsinspektörer från Malmö, Kristianstad, Hörby och Osby samt Miljösamverkan Skånes projektledning. Arbetsgruppen träffades första gången i november 2020, samtliga möten med gruppen har varit digitala. Totalt har gruppen haft 12 arbetsmöten och varje deltagare (exklusive projektledningen) har i snitt lagt ner 50 timmar inom projektet. Gruppen har tagit fram ett material för kontrollen. Materialet omfattar:

- Handläggarstöd med anvisningar för kontroll och handläggning samt kommentarer till checklistan
- Checklista
- Textförslag till kontrollrapporten
- Informationsblad om ABP riktat till verksamheterna

När materialet togs fram använde sig gruppen så mycket som möjligt av material som redan fanns framtaget av kommuner, Jordbruksverket eller andra miljösamverkans organisationer. Arbetsgruppen planerade att bjuda in Jordbruksverket till ett digitalt möte för att kunna diskutera bedömningar. Detta gick tyvärr inte att genomföra men Jordbruksverket har varit behjälpliga via e-post.

Projektet omfattade en kontrollkampanj som varade maj till september 2021. Kontrollerna gjordes huvudsakligen i de stora detaljhandelskedjorna. Materialet kunde även användas för kontroll i mindre butiker, varje miljöförvaltning hade möjligheten att anpassa kontrollerna efter sina respektive behov. Efter kontrollerna rapporterade kommunerna delar av resultaten via en webbenkät.

Mål och långsiktiga effekter som projektgruppen bestämde för projektet var:

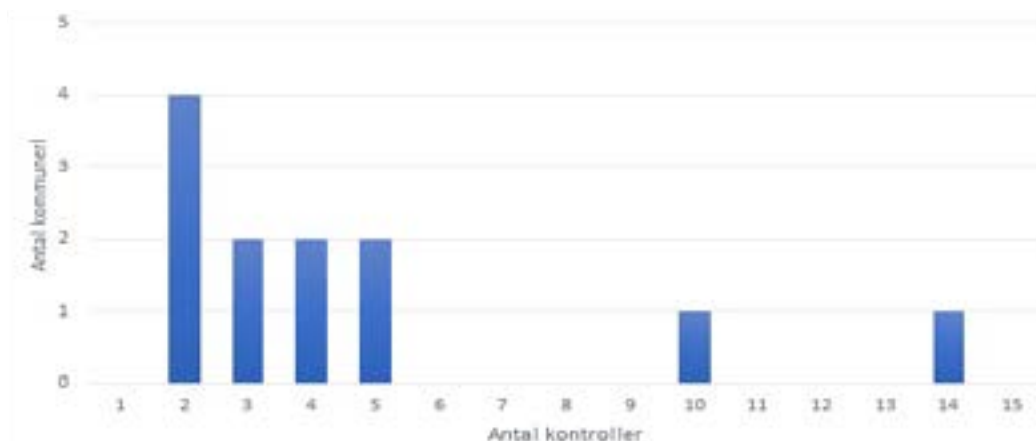
- Det ska finnas ett material för kontroll som är lätt för inspektörerna att använda
- Det ska finnas rutiner för bedömningar
- Hälften av Skånes miljöförvaltningar/miljöförbund har gjort minst två inspektioner inom projektet och återrapporterat dessa till projektgruppen
- Det ska vara tydligt hur kontroll av ABP ska utföras och därför blir kontrollerna utförda (effekt av projektet)
- Kontrollerna av ABP ska öka i Skåne (effekt av projektet)

Resultat

Kontroller

Det var 12 kommuner som utförde och rapporterade kontroller (Malmö, Kristianstad, Hörby, Osby, Bromölla, Åstorp, Kävlinge, Hässleholm, Skurup, Burlöv, Höganäs och Höör) och sammanlagt rapporterades 56 stycken kontroller. Antal utförda kontroller varierade mellan kommunerna från 2 till 14 stycken. Vid samtliga kontroller hittade inspektörerna ABP kategori 3, vid 19 av kontrollerna kategori 2, kategori 1 hittades inte vid någon kontroll.

Figur 1: Antal kontroller som kommunerna utförde (totalt 56 stycken kontroller)

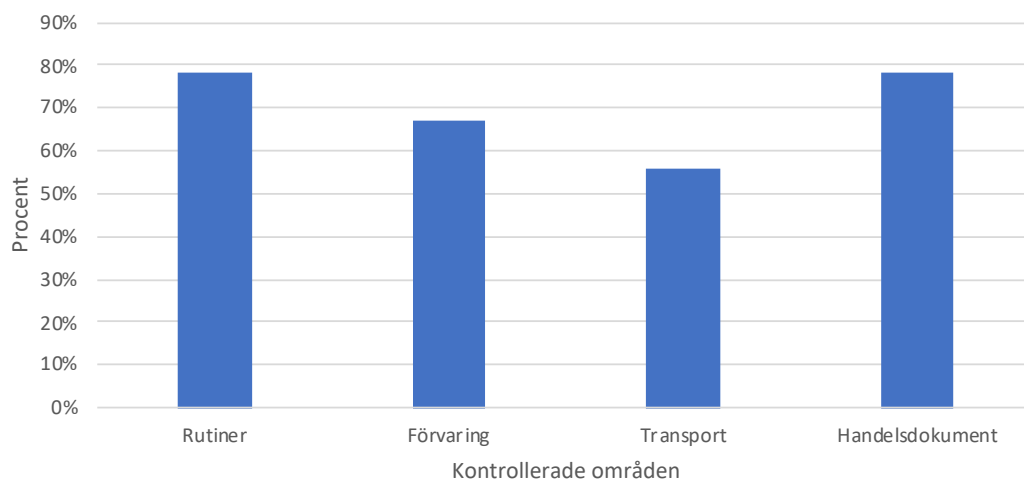
Måluppfyllelse

Ett av målen med projektet var att hälften av Skånes miljöförvaltningar/miljöförbund skulle ha gjort minst två inspektioner inom projektet och återrapporterat dessa till projektgruppen. I Skåne finns det 27 miljöförvaltningar/miljöförbund, alltså ligger tolv kommuners deltagande i projektet strax under målet. Övriga mål uppfylldes. Den långsiktiga effekten kan vi inte mäta.

Avvikelser

Nio kontroller (16%) utfördes utan att någon avvikelse noterades, vid de övriga kontrollerna (84%) upptäcktes avvikelser inom områdena rutiner, förvaring, transport och handelsdokument. Sammantaget blev inspektörernas bedömning att flest avvikelser noterades inom områdena rutiner och handelsdokument.

Figur 2. Fördelning av noterade avvikelser inom de kontrollerade områdena

Framtaget material

På frågan om inspektören (kommunen) upplevde att något saknades i det framtagna materialet var det en som svarade ja. Det som saknades var en tydlighet kring vilken avvikelse som skulle rapporteras på vilken punkt. Inspektören saknade också ett uppstartsmöte med möjlighet att ställa frågor innan kontrollerna startade. Samtliga kommuner uppgav att de kommer att fortsätta använda det framtagna materialet.

Diskussion

När projektet inleddes fanns det fördomar i gruppen om att det inte skulle vara bra resultat vid kontrollerna. Fördomarna fanns eftersom det vid tidigare kontroller av ABP både i Kristianstad och Malmö varit mycket avvikelser samtidigt som butikspersonal reagerat negativt och upprört vid kontrolltillfällena. Positivt nog blev resultatet bättre än väntat, till exempel hade en av de stora livsmedelskedjorna haft utbildning om ABP.

Arbetsgruppen valde medvetet att det inte skulle vara en omfattande återrapportering från kommunerna, det viktigaste med projektet var att inspektörerna skulle komma ut på sina kontroller. Förhoppningsvis kan projektet vara till hjälp för att kommunerna fortsättningsvis ska genomföra regelbundna kontroller av ABP. Det krävs dock fortfarande mer vägledning från Jordbruksverket beträffande riskklassning och debitering av den kontroll som ska utföras. Kanske kan efterhandsdebitering lösa problemet och det är en rimlig tanke att använda samma taxa som för livsmedelskontrollen.

Det var inte oväntat att det skulle vara många avvikelser vid kontrollerna eftersom ABP är ett område som tidigare sällan eller inte alls kontrollerats. Vid kontrollerna upplevde deltagarna i arbetsgruppen att personalen i butikerna hade kunskap om att ABP finns och att det är särskild lagstiftning som gäller, men de visste inte vad de ska göra för att uppfylla lagstiftningens krav.

En av de saker som förvirrar butikspersonalen är hanteringen av handelsdokumenten. Om verksamheten inte vet vilken transportör de har eller vilken mottagande anläggning är, har de heller inte möjligheten att fylla i ett korrekt handelsdokument. Det uppmärksammades att det i något fall var transportörerna som förvirrat, då de felaktigt sagt att handelsintyg inte krävs. Butikerna var i några fall inställda på att det är transportörerna som ska ta fram handelsdokumentet och de kände inte till sitt eget ansvar. Det är Länsstyrelsen som har kontrollansvar över transporten av ABP, och de bör informeras om bristerna. I minst ett fall fylldes vikt i av mottagande anläggning, skrevs under och en kopia skickades tillbaka till butiken. Denna information kan vara bra för Jordbruksverket att ha med sig i samband med deras kontroller av mottagande anläggningar. Det är viktigt att alla aktörer i kedjan vet sitt ansvar för att lagstiftningens krav ska uppfyllas på bästa sätt.

Om en butik har mindre än 20 kilo ABP per vecka finns det undantag i lagstiftningen, bland annat behövs det inte handelsdokument. I Malmö var det förvånansvärt många butiker som uppgav att de hade under 20 kilo ABP i veckan. Om det stämmer skulle det kunna vara en följd av att butikerna försöker undvika matsvinn. Vissa av dessa butiker kunde uppvisa dokumentation som bekräftade detta, andra ska göra det vid nästa kontrolltillfälle. I checklistan på fråga nummer nio markeras att dessa verksamheter inte skickar med handelsdokument. Det kommer att förtydligas i checklistan att det är en butik som inte heller behöver handelsdokument.

I handelsdokument som skickas med sändningen av ABP ska transportörens registreringsnummer fyllas i liksom godkännandenummer för mottagande anläggning. I handläggarstödet har vi skrivit ”Det är bra att vi gör en kontroll i efterhand att den transportör/mottagande anläggningen som butiken använder är registrerad/godkänd. Om de inte är det bör informationen lämnas vidare till Länsstyrelsen (transportör) eller Jordbruksverket (mottagande anläggning)”. Det är egentligen inte inspektörens uppgift att ta reda på informationen, och formuleringen kommer att strykas ur handläggarstödet för att inte orsaka extra arbete för inspektörerna.

Slutsats

Sammanfattningsvis är projektet en uppstart inom kontrollen av ABP och förhoppningsvis kommer även de kommuner som inte deltog i kontrollkampanjen att använda materialet framöver. Beträffande kommentaren om att det saknades ett uppstartsmöte tar vi det med oss till kommande projekt inom Miljösamverkan Skåne. Projektet har visat att det går att kontrollera inom området ABP och att det går att komma vidare.

Materialet läggs ut på Miljösamverkan Skånes hemsida <https://miljosamverkanskane.se>

[Hem - Miljösamverkan Skåne \(miljosamverkanskane.se\)](http://miljosamverkanskane.se)

miljosamverkanskane.se

Länsstyrelsen Skåne
Besöksadress: Södergatan 5, Malmö
Tel 010-224 10 00
lansstyrelsen.se/skane

Skånes Kommuner
Besöksadress: Gasverksgatan 3a, Lund
Tel: 0728-85 47 00
skaneskommuner.se

Skånes kommuner

Arbets- och miljömedicin, Region Skåne

MILJÖSAMVERKAN
SKÅNE

